

Asia: VN/14657/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

STTK pitää esitystä erittäin ongelmallisena yhdenvertaisuuden ja perusoikeuksien näkökulmasta. Ehdotettu kolmen vuoden asumisaikavaatimus kotihoidon tuen saamiselle asettaa perheet eriarvoiseen asemaan Suomessa asutun ajan perusteella. Muutos kohdistuu erityisesti maahanmuuttajataustaisiin perheisiin ja rajoittaa heidän valinnanvapauttaan lapsen hoidon järjestämisessä.

STTK katsoo, että esitys on ristiriidassa hallitusohjelmakirjauksen kanssa, jonka mukaan perhevapaajärjestelmää kehitetään niin, että se huomioi lapsen edun, parantaa vanhemmuuden ja työelämän tasa-arvoa, lisää perheiden valinnanvapautta ja joustoja sekä mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatukseen. Samaan aikaan, kun hallitusohjelman tavoitteena on lisätä perheiden valinnanvapautta ja joustoja perhevapaiden osalta, nyt esitetyssä hallituksen esityksessä suoraan todetaan, että ”esitys asettaa perheet erilaiseen asemaan Suomessa asutun ajan perusteella, sillä se kaventaa alle kolmevuotiaan lapsen hoidon järjestämistä koskevaa valinnanvapautta niiden perheiden osalta, joissa lapsen vanhempi tai muu huoltaja tai vanhemman tai huoltajan puoliso ei ole asunut Suomessa vähintään kolmea vuotta.”

STTK kannattaa sitä, että maahan muuttaneita perheitä kannustetaan kotoutumaan ja että lapsia tuetaan varhaiskasvatukseen osallistumisessa ja kielen oppimisessa. Esityksessä ehdotettu keino sitoa kotihoidontuen saaminen asumisaikavaatimukseen ei kuitenkaan edistä näitä tavoitteita, vaan päinvastoin pahimmillaan asettaa maahanmuuttajataustaiset perheet entistä haavoittuvampaan asemaan yhteiskunnassa.

Esityksen ongelmallisuus yhdenvertaisuuden ja perusoikeuksien näkökulmasta

Perustuslain 6 §:n mukainen yhdenvertaisuus vaarantuu, kun perheiden oikeus kotihoidon tukeen riippuisi jatkossa asumisajasta. Ehdotus kohdistuu suoraan maahanmuuttajiin ja erityisesti naisiin, sillä kotihoidon tuen saajista valtaosa on naisia (93,5 % vuonna 2024). STTK katsoo, että lakimuutos asettaa perheet eriarvoiseen asemaan Suomessa asutun ajanperusteella ja lisää naisten ja lapsiperheiden pienituloisuutta. Uhkana on myös, että se syrjäyttää maahan muuttaneita perheitä palveluista, mikä voi johtaa pitkäaikaisiin seurauksiin vanhempien ja lasten kielitaidossa ja yhteiskunnan tuntemuksessa. Esityksen vaikutusarvioissa todetaan, että osa vanhemmista voi jäädä kotiin hoitamaan lasta ilman tukea, mikä kasvattaa riskiä köyhyydestä ja syrjäytymisestä.

Perustuslakivaliokunta on aiemmin katsonut, että kotoutumistavoite voi olla hyväksyttävä peruste erilaiseen kohteluun, mutta toteutettavien keinojen tulee olla oikeasuhtaisia. STTK katsoo, ettei hallituksen esitysluonnoksessa esitetyt tavoitteet ole kokonaisuudessaan sellaisia oikeasuhtaisia keinoja, joilla oikeutettaisiin kotihoidon tuen saajien erilainen kohtelu henkilön Suomessa asutun ajan perusteella.

STTK huomauttaa lisäksi, että nyt ehdotettu kolmen vuoden asumisaikavaatimus koskee myös Suomessa pitkään asuneita henkilöitä, jos heidän puolisonsa on muuttanut maahan hiljattain. Tämä johtaa tilanteisiin, joissa Suomessa pitkään tai koko elämänsä asunut vanhempi menettää oikeuden kotihoidon tukeen puolisonsa alle 3 vuoden asumisajan vuoksi, vaikka kotoutumistavoite ei ole hänen kohdallaan lainkaan perusteltu. STTK katsoo, että kotoutumistavoite ei ole yhteydessä henkilöön, joka on asunut Suomessa jo alun perinkin yli 3 vuoden ajan. Näin ollen esitetty muutos ei ole myöskään tästä näkökulmasta missään määrin oikeasuhtainen tai hyväksyttävä keino erilaiselle kohtelulle asumisajan täyttäviä henkilöitä kohtaan.

Vaikutukset lapsiin ja perheisiin

Suomessa elää lähes 140 000 köyhää lasta. Kuluvan hallituskauden aikana toteutetut sosiaaliturvaleikkaukset ovat lisänneet lapsiperheköyhyyttä arviolta 31 000 lapsella.

Sosiaali- ja terveysministeriö on selvittänyt toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön 2024–2025 muutosten yhteisvaikutukset eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Selvityksessä muun muassa todetaan, että lapsen oikeuksien komitea suositteli vuonna 2023 (CRC/C/FIN/CO/5–6) Suomen viidennessä ja kuudennessa (yhdistetty) määräaikaissäraportissa, että Suomi välttäisi sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin ja tehostaisi edelleen politiikkaansa, jolla pyritään varmistamaan riittävä elintaso kaikille lapsille.

STTK korostaa, että hallituksen esitys kotihoidon tuesta voi johtaa tilanteisiin, joissa lapsen vanhempi hoitaa lasta kotona ilman taloudellista tukea. Tämä heikentää perheen toimeentuloa ja lisää lapsiperheköyhyyttä. Hallituksen esityksessä todetaan suoraan, että ”ehdotuksen vaikutukset riippuvat pitkälti siitä, kuinka hyvin esityksellä tavoitellut käyttäytymisvaikutukset toteutuvat. Näin ollen ehdotuksen vaikutusten arviointiin liittyy merkittäviä epävarmuuksia. Tämä johtuu erityisesti siitä, että perhe, joka ei täyttäisi ehdotettua asumisaikavaatimusta, voisi valita hoitaa lasta kotona ilman mitään tukea.” Vaikka ehdotetun muutoksen tavoitteena on lisätä varhaiskasvatukseen osallistumista, muutos ei siis takaa, että perheet tosiasiallisesti valitsevat varhaiskasvatuksen. Etenkään, kun kyse on muutoksesta, jolla puututaan lapsen hoivaan ja kasvatukseen liittyviin, usein hyvin kulttuurisidonnaisiin, asioihin. Osa lapsiperheistä voi jäädä kokonaan palveluiden ulkopuolelle, mikä heikentää sekä kotoutumista että lasten hyvinvointia.

Esityksen lapsivaikutusten arvioinnissa todetaan, että varhaiskasvatus tukee lapsen kielenkehitystä ja integroitumista. STTK yhtyy tähän näkemykseen, mutta katsoo, että tavoitteeseen tulisi pyrkiä muilla kuin nyt esitetyillä keinoilla, joilla rajoitetaan sosiaaliturvaoikeuksia. Ehdotettu muutos lisäisi varhaiskasvatuksen resurssien tarvetta. Varhaiskasvatuksen laatu ja saavutettavuus vaihtelevat kunnittain, ja nopea kysynnän kasvu voi johtaa henkilöstöpulaan ja heikentää näin ollen palvelun laatua. Jotta lapsilla säilyisi oikeus laadukkaisiin varhaiskasvatuksen palveluihin, olisi varhaiskasvatuksen palveluihin välttämätöntä kohdistaa lisäresursseja esitettyjen muutoksien tasapainottamiseksi.

On myös ristiriitaista, että nykyinen hallitus haluaa lisätä maahan muuttaneiden lapsien osuutta varhaiskasvatuksessa, mutta poisti toimipaikkakohtaisen yhdenvertaisuussuunnitelmavelvoitteen varhaiskasvatusyksiköiltä. Toimipaikkakohtaisten suunnitelmien kautta olisi voitu selvittää ja kehittää kunkin varhaiskasvatusyksikön osaamista lasten ja perheiden moninaisuuden kohtaamisesta. STTK korostaa tällaisen suunnitteluvetoisuuden tärkeyttä olosuhteissa, joissa lainmuutoksilla on tarkoitus lisätä varhaiskasvatukseen maahanmuuttajataustaisten lasten määrää.

Vaihtoehtoisten mallien tarkastelu puutteellista

STTK kannattaa kotoutumisen ja työllistymisen edistämistä, mutta keinot eivät saa olla syrjiviä. Kotoutumista voidaan tukea kunnan toimesta asettamalla kotihoidon tuen saajat osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin piiriin, kuten nykyinen kotoutumislaki jo mahdollistaa. Vuoden 2025 alusta voimaan tullut kotoutumislaki velvoittaa näin ollen kunnat jo tavoittamaan kotihoidon tukea saavat maahanmuuttajat ja tarjoamaan heille palveluja.

Esityksen mukaan kunnat ovatkin tavoittaneet kotoutumistarpeen piirissä olevia maahanmuuttajia paremmin ja alkaneet kehittää heille suunnattuja matalan kynnyksen palveluita. STTK:n mielestä juuri voimaan tulleen kotoutumislain toteuttamiselle on annettava aikaa, jotta voidaan tarkastella sen toimivuutta, ennen uusien lainsäädäntömuutosten tekemistä.

Esityksessä ei ole arvioitu riittävästi vaihtoehtoja, jotka olisivat vähemmän rajoittavia ja paremmin suhteutettuja tavoitteeseen. Vaikka valmistelussa on esitelty erilaisia mallivaihtoehtoja, STTK katsoo, että vaihtoehtojen mallien arvioinnissa olisi tullut antaa painoarvoa myös sille, mikä vaihtoehtoista kohtelisi kotihoidon tuen saajia yhdenvertaisesti ja rajoittaisi vähiten perheiden valinnanvapautta kotihoidon tuen käyttöön. Hallitusohjelma korostaa perheiden valinnanvapautta ja joustoja, mikä olisi tullut huomioida lähtökohtana vaihtoehtojen arvioinnissa. Tällaista arviointia ei näy tällä hetkellä vaihtoehtoisissa malleissa, vaan ehdotettuun malliin on päädytty puhtaasti sen perusteella, ettei vaihtoehtoiset mallit ole katsottu riittäviksi suhteessa hallitusohjelmataivoitteisiin.

Kotihoidon tukea ei tule muuttaa etupainotteisesti ilman laajempaa kokonaistarkastelua

STTK katsoo, että perhevapaajärjestelmää, mukaan lukien kotihoidon tuki, on tarkasteltava kokonaisuutena. Syksyllä 2025 päättyneen STM:n kolmikantainen tasa-arvo ja perhevapaat -työryhmä esitti kattavan selvityksen tekemistä lasten hoitotukijärjestelmästä. STTK kannattaa selvityksen tekemistä ja kotihoidontuen tarkastelua sen osana.

Muita huomioita

STTK toteaa, että maahan muuttaneiden tukemiseksi Suomen tulee panostaa työelämään siirtymiseen, riittävästi resursoituihin kotoutumispalveluihin, suomen tai ruotsin kielen oppimiseen sekä varhaiskasvatuksen laatuun ja saavutettavuuteen. Huomiota on kiinnitettävä myös työelämään siirtymisen esteisiin, kuten syrjintään.

STTK katsoo, että hallituksen esitys ei ole esitetyiltä keinoiltaan yhdenvertainen eikä oikeasuhtainen. Se lisää pahimmillaan lapsiperheköyhyyttä ja heikentää kotoutumista. Esitys tulee hylätä ja kotihoidon tukea tarkastella osana laajempaa lastenhoidon tukien kokonaisuutta. Kotoutumista on edistettävä palveluiden ja varhaiskasvatuksen laadun kautta, ei sosiaaliturvaoikeuksia rajoittamalla.

Kirvesniemi Ville
STTK ry.